ROCZNIK SPYTKOWICKI
nr 5(2026), s. 49-81
https://doi.org/10.12797/RSpyt05.2026.05.02
Licencja: CC BY-NC-ND 4.0

Mirosław Płonka
Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
https://orcid.org/0000-0002-3806-1146

Spis opodatkowanej ludności wsi Bachowice i Miejsce z 1673 roku

Tworząca zespół ksiąg grodzkich oświęcimskich jednostka archiwalna oznaczona jako zbiór kopii zawiera bardzo interesujące i nieczęsto spotykane w takim brzmieniu oraz układzie źródło. Jest to imienny spis mieszkańców Bachowic sporządzony („dowiedziałem się i spisałem" / „został zastany i popisany") przez komendarza spytkowickiego ks. Tomasza Bechoniowica (znanego też jako Baczoniowic). Duchowny ten był wzmiankowany jako wikariusz w Spytkowicach od 1668 r. (tam też zmarł w 1682 r.), pomagał tamtejszym plebanom, m.in. ks. Wojciechowi Ochowicowi[1]. Przygotowany przez Bechoniowica dokument to wykaz, który powstał na potrzeby podatku pogłównego[2]. Należy również zauważyć, że spis wyróżnia się na tle innych zachowanych w tej samej jednostce archiwalnej, jest zatem do pewnego stopnia wyjątkowy w skali powiatu śląskiego, a zapewne nie będzie przesadą stwierdzenie, że również województwa krakowskiego. W związku z tym w artykule najpierw przedstawię źródło, by następnie dokonać konfrontacji zawartych w nim danych z informacjami z rejestrów podatków pogłównego i podymnego czy wizytacji parafii

[1] W ramach uposażenia ks. Tomasz miał mieszkanie w dobrej wikarówce, jak ją wzmiankowano w 1679 r., zob. Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (dalej: AKMK), sygn. AV Cap 54, k. 34v; Biblioteka Jagiellońska, Notaty do opisu pojedynczych miejscowości Oświęcimia i Zatora i wypisy z archiwów miejskich i parafialnych zebrane przez J.N. Tarkotę (XIX w.), t. 1-2, sygn. Rkp. 5945/1-2, k. 71v. Ksiądz Wojciech Ochowic (też: Ochowski), syn Macieja, został wyświęcony na prezbitera w 1678 r., uzyskał bakalaureat w 1674 r., a magisterium w 1677 r. Był też archidiakonem kolegiaty św. Anny w Krakowie. W Spytkowicach zastąpił na probostwie najpewniej ks. Pawła Sarnowskiego, wzmiankowanego w 1670 r. Instytucja na spytkowickie probostwo miała miejsce w 1676 r., zob. np. AKMK, sygn. AV Cap 50, k. 3; sygn. AV Cap 54, k. 34v; J. Szczepaniak, *Katalog duchowieństwa diecezjalnego zestawiony na podstawie krakowskich ksiąg święceń (1646-1789)*, t. 2, Kraków 2008, s. 799; *Albert/Wojciech Ochowski*, w: *Corpus Academicum Cracoviense (CAC)*, [on-line:] http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/2003100_Albert_Wojciech_Ochowski (dostęp: 25 VII 2026).

[2] Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej: ANK), Księgi grodzkie oświęcimskie (dalej: KGO), Relationes 1501-1784, sygn. 29/6/0/1/42, s. 1475-1478.

w Spytkowicach, do której należała wówczas wieś Bachowice. Choć wspomniany spis dotyczy głównie podatników, warto podkreślić, że przechowuje bardzo interesujące informacje na temat znacznej, przypuszczam, że co najmniej 60-procentowej grupy z faktycznej liczby wszystkich mieszkańców wsi Bachowice (i zapewne w takich proporcjach dla Miejsca), co postaram się uzasadnić w kolejnych akapitach[3]. W trakcie badań udało się ustalić, że w analizowanym wykazie utrwalono kryzys demograficzny mający wówczas miejsce – w latach 70. XVII w. w okolicach Wadowic miała grasować dotkliwa zaraza odnotowana w wadowickich metrykach parafialnych „w wielu miejscach" i opisana (m.in. w 1677 r.) jako „rzeczywiście straszna"[4]. Jednocześnie na wstępie warto nadmienić, że w XVII-wiecznych rejestrach i wykazach Bachowice bardzo często występują wespół z Miejscem. W latach 1688 i 1690 pobrano podatek od 130 krów w ramach krownego; w rejestrach pojawia się wówczas zapis „Bachowice i grodzisko Miejsce", co rozwiewa wszelkie wątpliwości co do wspominanego „Grodziska", występującego w innych źródłach z tego stulecia[5].

***

W 1673 r. sejm wprowadził obowiązkową daninę, którą nazwano *subsidium charitativum* („miłosierne wsparcie"), na potrzeby prowadzonych przez Rzeczypospolitą Obojga Narodów działań zbrojnych i celem ratowania skarbu państwa. Pod tym terminem kryło się jednak okryte niezbyt dobrą sławą pogłówne, mocno krytykowane w 1662 r.[6] Na podstawie danych z tego roku Adolf Pawiński obliczył liczbę ludności w powiecie śląskim na 31 595, nie wliczając w to

[3] Cezary Kuklo zwrócił uwagę na nagminne w epoce staropolskiej zatajanie informacji o poddanych, by zmniejszyć skalę obciążeń podatkowych. Niska liczba odnotowanych była też konsekwencją zbiegostwa lub wyższej śmiertelności wskutek epidemii lub głodu. Stąd należy brać pod uwagę, że do liczby ze spisu należałoby doliczyć jeszcze dzieci, sieroty, biedotę, niepełnosprawnych i ludzi luźnych, o czym będzie mowa w dalszej części pracy, zob. C. Kuklo, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009, s. 87-88.

[4] AKMK, Księga chrztów parafii Wadowice: 1613-1679, sygn. KM-9-3, k. 209v.

[5] Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, Rejestry podatkowe powiatu śląskiego (księstw oświęcimskiego i zatorskiego) z lat 1629, 1684, 1690 i 1699, sygn. Rkp. 261/IV, k. 33; ANK, Archiwum Tomkowiczów, sygn. 29/640/0/2.11/100, s. 144. Bachowice nie doczekały się dotąd monografii, z uwagi jednak na badania prowadzone wokół Spytkowic (parafii, wsi i gminy) coraz więcej badaczy pochyla się również nad zagadnieniami związanymi z historią lokalną Bachowic, zob. np. D. Żurek, *Parafie Spytkowice, Bachowice i Ryczów w średniowieczu i w początkach epoki nowożytnej*, „Rocznik Spytkowicki" 2022, nr 1, s. 8-25; J. Rajman, *Najstarsze kościoły ziemi zatorskiej na tle wykazu parafii i dekanatu zatorskiego z lat 1325-1327*, „Rocznik Spytkowicki" 2023, nr 2, s. 26-47; *800 lat Spytkowic. Księga jubileuszowa*, red. J. Warzecha, J. Fabin, P. Mostowik, Ząbki 2000.

[6] Por. *Prawa, konstytucye y przywileie Krolestwa Polskiego, y Wielkiego Xięstwa Litewskiego y wszystkich prowincyi należących*, t. 5, Kraków 1738, starodruk w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich, sygn. XVIII-16550.4; A. Pawiński, *Skarbowość w Polsce i jej dzieje za Stefana Batorego*, Warszawa 1881; idem, *Rządy sejmikowe w Polsce na tle stosunków województw kujawskich 1572-1795*, Warszawa 1888; R. Rybarski, *Skarb i pieniądz za Jana Kazimierza, Michała Korybuta i Jana III*, Warszawa 1939.

nieopodatkowanych dzieci do dziesiątego roku życia i osób wyłączonych z obowiązku płacenia pogłównego[7]. Przyjęte przez Pawińskiego przeliczniki okazują się jednak nieaktualne wskutek postępu badań z zakresu demografii historycznej, a zatem jego ustalenia należałoby poddać aktualizacji. Analizowany wykaz imienny mieszkańców Bachowic i Miejsca z 1673 r. jest przykładem drugiego popisania ludności (po pierwszym z 1662 r.), który sporządzali duchowni parafialni na potrzeby skarbowe państwa. Jest to jednocześnie lista zaliczana do spisów świeckich, osobnym bowiem miał być rejestr zwany spisem duchownym, gdzie w wykazie ogólnym podawano dane księży „wszelkiej kondycyi", sług kościelnych i ich rodzin oraz spełniających kryteria podatku poddanych plebańskich. Taką listę dostarczano do władz diecezjalnych, a tę oficjałowie przedkładali biskupom, ci zaś oddawali ją komisji do zapłaty wojska. Świeckie popisy sporządzali plebani, wikariusze lub komendarze, „przybrawszy do tego dwóch z urzędu albo z gromady miasteczka i wsi, gdzie popisywać będą"[8]. Następnie rejestry dla wsi miały zostać potwierdzone przez posesjonatów lub dzierżawców, ewentualnie przez radę miasta (jeśli wieś należała do miasta), gdzie „ich wiarygodność znowu dwóch z miasta lub z gromady przysięgą stwierdzi"[9]. W przypadku analizowanego źródła mamy tego wzorcowy przykład, bo ok. 15 czerwca 1673 r. sporządzony 27 maja przez komendarza wykaz imienny z Bachowic i Miejsca weryfikowali Jan Szewczyk i Wojciech Buła (Bułka) jako przedstawiciele gromady z Bachowic – zapewne wójt i ławnik, którzy też odpowiadali za weryfikację podanych na kartach danych. Był to jeden z ostatnich przykładów takiego postępowania, bo już od 1676 r. wiarygodność popisania ludności stwierdzali posesjonaci, tenutariusze lub dzierżawcy, a w przypadku braku szlachcica we wsi – jego oficjaliści, a zatem podstarości, ekonom i/lub służący. Tak przygotowany wykaz trafiał do grodu, stąd nie dziwi, że materiał zachował się w aktach sądu grodzkiego w Oświęcimiu.

Sporządzony przez spytkowickiego komendarza wykaz zawiera szczegółowe informacje na temat bachowickich gospodarstw domowych, począwszy od głowy i jego żony (w trzech przypadkach gospodarstwem kierowała wdowa), dzieci, służących, aż po ewentualnych komorników mieszkających kątem u danego gospodarza. W sumie w Bachowicach wymieniono 244 osoby. Przy weryfikacji danych ich liczbę obniżono do 243, co wskazuje, że ktoś pośród nich zmarł lub opuścił wieś. Łącznie podano 62 gospodarstwa. Warto dodać, że w tym samym czasie, tą samą ręką został sporządzony spis mieszkańców wsi

[7] *Źródła dziejowe*, t. 14: *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, opisana przez A. Pawińskiego, Warszawa 1886, s. 44.
[8] J. Kleczyński, *Pogłówne generalne w Polsce i oparte na niem popisy ludności*, Kraków 1893, s. 18.
[9] Ibidem, s. 16-19.

Miejsce, obejmujący 32 osoby w 8 gospodarstwach. Ujęte w źródle dane przedstawiłem w formie tabelarycznej (zob. tabele 1-2). Z uwagi na to, że nie było jednego formularza dla duchownych, ks. Tomasz postępował wedle ogólnych wytycznych i w wielu przypadkach intuicyjnie. To czyni wykaz wyjątkowym. W popisie zauważalny jest podział stanowy i społeczny. Jest to wynik charakteru pogłównego generalnego, w którym nie płacono jednakowej stawki od głowy, ale brano pod uwagę także dochody opodatkowanego. Stąd szlachetnie urodzeni Zygmunt i Brygida Lgoccy byli zobligowani do zapłaty po 3 złote polskie (dalej: złp), chłopi zaś po 1 złp od głowy. Rejestr miał obejmować łączną liczbę mieszkańców, wliczając w nią głowę gospodarstwa, żonę, dzieci i czeladź, co znajduje swoje odzwierciedlenie w analizowanym źródle[10]. Mimo to wiele adnotacji zostało wprowadzonych przez ks. Tomasza niekonsekwentnie, co utrudnia interpretację – jak chociażby zapisywane przy imionach skróty „f.", które można odnosić do stosowanych nazw „famulus/famula" i „filius/filia". Próbowałem zrekonstruować tryb opracowywania przez ks. Tomasza popisu i postępując za przyjętą przez niego metodą, uzupełniłem braki, wykraczając przy tym poza ograniczenia źródłowe.

Tabela 1. Mieszkańcy wsi Bachowice, którzy mieli być objęci podatkiem pogłównym, stan na 27 maja 1673 r.

Lp.	Głowa gospodarstwa domowego	Żona	Dzieci powyżej dziesiątego roku życia	Służba	Komornicy	Liczba osób
1.	Zygmunt Lgocki (dwór)	Brygida	–	Bernard Jan Magdalena Zofia Jadwiga Ewa Zofia Jadwiga	–	10
2.	Wojciech Wójcik	Regina	Michał Marcin	Wojciech Barbara Zofia Małgorzata	–	8
3.	Maciej Fuczek (Fucek)	Jadwiga	Kazimierz	–	Jakub z żoną Reginą	5

[10] Ibidem, s. 17-18.

Lp.	Głowa gospodarstwa domowego	Żona	Dzieci powyżej dziesiątego roku życia	Służba	Komornicy	Liczba osób
4.	Jan Szewczyk	Katarzyna	–	Stanisław	–	3
5.	Wojciech (knap)	Anna	N.N. (syn)	–	–	3
6.	Walenty Pyszka	Regina	–	–	Regina i Marcin	4
7.	Maciej Byczek	Agnieszka	–	Michał Zofia	–	4
8.	Klemens (włodarz/ rządca)	Agnieszka	–	Jan Stefan Regina z córką	–	6
9.	Grzegorz Byczek	Zofia	Mateusz	–	Walenty i Regina	5
10.	Jan Gołba	Regina	Agata	Jan	–	4
11.	Jan Latko	Małgorzata	–	–	–	2
12.	Sebastian Głuch	Regina	–	–	–	2
13.	Sebastian Karpała	Regina	–	Regina	–	3
14.	Wojciech (woźnica)	Zofia	Michał	Regina	–	4
15.	Jan Babiarczyk	Anna	–	Kazimierz	–	3
16.	Marcin Więczorek	Anna	–	–	Jadwiga Regina	4
17.	Tomasz Bednarz	Magdalena	Maciej Jadwiga	–	Piotr i Anna	6
18.	Sebastian Więczorek	Jadwiga	Łucja	–	Anna	4
19.	Marcin Surt	Felicjanna	Walenty	Anna z córką	–	5
20.	Paweł Dębski	Anna	–	Jan Agnieszka	–	4
21.	Sebastian Góral	Regina	–	Stanisław	–	3
22.	Wojciech Drozd	Marianna	–	Małgorzata	–	3

Lp.	Głowa gospodarstwa domowego	Żona	Dzieci powyżej dziesiątego roku życia	Służba	Komornicy	Liczba osób
23.	Tomasz Nidecki	Jadwiga	Ewa	Tomasz Regina Dorota	–	6
24.	Grzegorz (kowal)	Jadwiga	Agnieszka	–	–	3
25.	Jan Gwardian	Ewa	–	Katarzyna	–	3
26.	Błażej Balon	Jadwiga	Wojciech	–	–	3
27.	Marcin Hołotka	Katarzyna	–	–	–	2
28.	Tomasz Kleń	Regina	–	–	–	2
29.	Maciej Machniacek	Anna	–	–	–	2
30.	Błażej Płaczek	Katarzyna	Anna	–	–	3
31.	Andrzej Kajdasz	Anna	–	N.N. (sługa)	–	3
32.	Wojciech Kiepuła	Marianna	–	–	–	2
33.	Urban Stimianek	Dorota	Bartosz	Katarzyna	–	4
34.	Szymon Strumień	Zofia	Grzegorz	–	–	3
35.	Walenty (woźny)	Ewa	–	–	–	2
36.	Maciej Talaga	Regina	Krzysztof	Regina	Paweł	5
37.	Bartosz Latko	Agnieszka	Sebastian Tomasz	–	–	4
38.	Błażej Śwież	Katarzyna	Krystyna	–	–	3
39.	Jan (leśny)	Jadwiga	–	–	–	2
40.	Grzegorz [*zamazane*]	Anna	Michał	Wojciech Katarzyna	–	5
41.	Maciej Wawerko	Regina	Wojciech	Jan Agnieszka	–	5

Lp.	Głowa gospodarstwa domowego	Żona	Dzieci powyżej dziesiątego roku życia	Służba	Komornicy	Liczba osób
42.	Grzegorz Wawerko	Regina	–	Wojciech Kazimierz	Anna	5
43.	Szymon Dudzik	Zofia	Wojciech Grzegorz	–	–	4
44.	Marcin Zybek	Zofia	Szymon	Jadwiga Marcin	–	5
45.	Maciej Wikaryjczyk	Regina	–	Grzegorz Katarzyna	–	4
46.	Krzysztof Wikaryjczyk	Dorota	–	Maciej Kazimierz	–	4
47.	Szymon Machniacek	Dorota	Józef	Tomasz Franciszek	–	5
48.	Błażej Jurga	Zofia	–	–	–	2
49.	Jakub Zybek	Katarzyna	–	–	–	2
50.	Walenty Sewiełko	Agnieszka	Stanisław Błażej Zofia	Zofia	–	6
51.	Krzysztof Więciorek	Agnieszka	Błażej Zofia	–	Sebastian	5
52.	Maciej Machniacek	Zofia	Maciej Andrzej Zofia	–	–	5
53.	Stanisław Talaga	Katarzyna	–	Jadwiga Małgorzata Agnieszka Stróżowa	–	5
54.	Agnieszka Paluszka	–	–	–	–	1
55.	Marcin Pastuszka	Agnieszka	Agnieszka	–	–	3
56.	Jakub Synal	Zofia	Tomasz Agnieszka	–	Agnieszka	5
57.	Franciszek Pastuszka	Katarzyna	Jakub Zofia	–	–	4
58.	Urban Galusik	Jadwiga	–	Walenty Grzegorz Zofia Regina Małgorzata	–	7

Lp.	Głowa gospodarstwa domowego	Żona	Dzieci powyżej dziesiątego roku życia	Służba	Komornicy	Liczba osób
59.	Wojciech Bułka	Anna	Jan	–	Krzysztof Zofia	5
60.	Magdalena Smołkowa	–	Dorota	–	–	2
61.	Dorota Masarka/ Misirka (wdowa)	–	Regina Mikołaj	–	–	3
62.	Augustyn (młynarz)	Regina	Wawrzyniec Dorota	Felicjanna	–	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej: ANK), Księgi grodzkie oświęcimskie (dalej: KGO), Relationes 1501-1784, sygn. 29/6/0/1/42, s. 1475-1478.

Tabela 2. Mieszkańcy wsi Miejsce, którzy mieli być objęci podatkiem pogłównym, stan na 27 maja 1673 r.

Lp.	Głowa gospodarstwa domowego	Żona	Dzieci powyżej dziesiątego roku życia	Służba	Liczba osób
1.	Maciej Świder	Jadwiga	Jadwiga Regina	–	4
2.	Wojciech Pawłowski	Katarzyna	–	Ewa	3
3.	Krzysztof Pawłowski	Agnieszka	Jadwiga Katarzyna Krzysztof	Agnieszka	6
4.	Maciej (młynarz)	Katarzyna	Kasper Agnieszka	Maciej Jadwiga Regina	7
5.	Jan Iwankowic (folwark)	Franciszka	Katarzyna	Agata Zofia	5
6.	Augustyn Kołek	Agnieszka	–	–	2
7.	Walenty Kleń	Zofia	Maciej	–	3
8.	Szymon Molik	Agnieszka	–	–	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie ANK, KGO, Relationes 1501-1784, sygn. 29/6/0/1/42, s. 1478.

Przedstawione wyżej dane wiązać należy z osobami, które spełniały konkretne kryteria w myśl konstytucji sejmowej z 1673 r. jako podatnicy pogłównego. Powstaje zatem pytanie o kompletność występującej liczby mieszkańców. W okolicach 15 czerwca (najpewniej w sobotę 17 czerwca)[11] podczas weryfikacji danych z Bachowic i Miejsca podano ogólnie, że z tej pierwszej miejscowości podatkiem miało być objętych 2 szlachetnie urodzonych i 241 plebejuszy z Bachowic, w Miejscu zaś liczba wzrosła do 33 wliczonych do taryfy pogłównego. Zmiany w liczbach poświadczają albo błąd w poprzednim wykazie, albo (co wydaje się bardziej prawdopodobne) śmierć i/lub migrację[12]. Już w 1662 r. z płacenia pogłównego zostały zwolnione osoby niemające 10 lat, niedołężne oraz żebracy i ci, „co sobie zaradzić nie mogą”[13]. Na podstawie wizytacji parafii w Spytkowicach w latach 70. XVII w. wiemy, że w Bachowicach występował kościół filialny pw. św. Bartłomieja (w 1679 r. podano św. Jana Chrzciciela), nie były jednak wzmiankowane żadne grunty plebańskie i nie odnotowano bachowickich poddanych proboszcza, uwzględnionych w osobnym popisie (tzw. duchownym), który trafił w 1673 r. do oficjała krakowskiego[14]. Potwierdzenie tego przypuszczenia można znaleźć w 1748 r., kiedy wizytator parafii w Spytkowicach Józef Kazimierz Lanckoroński zanotował: „Wójt i inszych z gromady trzech [Bachowiczan] wyznali, iż od rodziców swoich i od innych starych ludzi słyszeli, że do kościoła należała rola, na której siedzi Antoni Markiewicz alias Góral, i wzór jest w pańskiej roli, gdzie plebania była, bo Bachowice miały swego plebana, nim w Spytkowicach kościół stanył i kiedy w rękach heretyckich był. Teraz żadnego gruntu, żadnego budynku kościół nie ma”[15]. Tym samym popis ludności Bachowic z 1673 r. należy uznać za wykonany *in situ*, w którym utrwalono również Antoniego Górala, przodka wspomnianego w 1748 r. Markiewicza (tabela 1)[16]. Oczywiście należałoby do tych danych doszacować jeszcze dzieci do 10. roku życia, starców i żebraków, by uzyskać w ten sposób w miarę kompletną liczbę. Historycy-demografowie zalecają doszacowanie

[11] Zapis w źródle nieczytelny, gdzie podano, że chodziło o sobotę w okolicach wspomnienia świętych Wita i Modesta. Nie wiadomo, czy była to sobota przed owym wspomnieniem liturgicznym czy po nim. Bardziej prawdopodobne wydaje się to drugie, pozostaje to jednak przypuszczeniem. Zob. ANK, KGO, Relationes 1501-1784, sygn. 29/6/0/1/42, s. 1478.

[12] Ibidem.

[13] J. Kleczyński, *Pogłówne generalne*…, s. 4.

[14] W 1679 r. od gromady Bachowic płacono plebanowi tytułem mesznego 170 złp, a z dworu w Bachowicach powinno wpłynąć 100 złp, tego jednak roku nie uregulowano wspomnianej ofiary. Bachowicki kościół był filią parafii w Spytkowicach, stanowił przykład świątyni drewnianej, z dzwonnicą o dwóch dzwonach i z cmentarzem wokół (zabezpieczonym przed dzikimi zwierzętami furtkami i parkanem). W kościele celebrowano msze w trzecim tygodniu każdego miesiąca. Dla szerszego kontekstu dodam, że w Spytkowicach odnotowano osiem zagrodników plebańskich, zob. AKMK, sygn. AV Cap 54, k. 34v.

[15] AKMK, sygn. AV 35, s. 841.

[16] W Miejscu istniał w XVI w. kościół parafialny, w wizytacji wewnętrznej z 1598 r. podano jednak, że był filią parafii w Spytkowicach, zalaną (wraz z całą wsią) przez powódź Wisły, zob. Archiwum i Biblioteka Krakowskiej Kapituły Katedralnej w Krakowie, sygn. AVis 16, k. 114v.

ok. 40-50% do uzyskanych wyników, w Bachowicach i Miejscu jednak (jak wykazałem) nie występowali poddani plebańscy, a popisanie zostało wykonane *in situ* i było weryfikowane przy świadkach. Niemniej należy zauważyć, że same dzieci mogły stanowić 30% ludności, a w zniszczonej po II wojnie północnej (tzw. potopie szwedzkim) wsi liczba ludności ubogiej sięgała ok. 5-10%[17]. Ponadto w ustalaniu liczby populacji i doszacowaniu zakłada się też pokaźną grupę osób, które nie płaciły podatku, stąd wspomniane procenty. Dlatego propozycja Adolfa Pawińskiego, by uznać przedstawioną liczbę za 80% ogółu (doszacować ok. 20%, w której mieścili się wyłączeni z podatku), okazuje się nieaktualna (uzyskalibyśmy ok. 304 mieszkańców Bachowic i ok. 41 mieszkańców Miejsca)[18]. Przyjmując, że wykaz nie ujmuje poddanych plebańskich, których i tak nie było w Bachowicach i Miejscu, można przyjąć, że przedstawione liczby to ok. 60% populacji, w 1673 r. szacowana wielkość populacji Bachowic wynosiła zatem ok. 405-407 osób, w Miejscu zaś – ok. 53-55 osób[19].

Jak już wspomniałem, spis mieszkańców Bachowic i Miejsca z 1673 r. stanowi bezcenne źródło wiedzy, do tego bardzo wyjątkowe z perspektywy metody jego sporządzenia. Podobne spisy miały znajdować się w skradzionych w czasie II wojny światowej księgach grodzkich oświęcimskich – ich zestawienie z zachowanymi księgami pozwoliłoby uzyskać pełniejszy obraz ogólnej praktyki sporządzania popisów w powiecie śląskim. Podobny spis miał zachować się chociażby dla Spytkowic czy innych miejscowości z powiatu śląskiego, jak np. Stryszowa[20]. Płatników pogłównego z 1673 r. odnotowano z imienia także w Choczni (25 maja) i w Kleczy Dolnej, Średniej i Górnej. Na wojnę z Turcją podatek miał płynąć od 33 popisanych gospodarstw w Choczni, których liczbę Piotr Malata (słusznie) uznał za niepełną, zauważając rozbieżności z wykazami płacących inne daniny państwowe i kościelne, a także wykazując brak rodzin kmiecych i typowych dla tejże podwadowickiej wsi. Za Józefem Putkiem wysnuł przypuszczenie, że był to spis wyłącznie rzemieślników i przedstawicieli samorządu gromadzkiego[21]. W przypadku Bachowic i Miejsca mamy dane zarówno dla szlachty, jak i chłopów, pośród których widać rozwarstwienie na podstawie liczby czeladzi i wykonywanych profesji, o czym więcej za moment.

---

17 Por. np. M. Wyżga, *Parafia Raciborowice od XVI do końca XVIII wieku. Studium o społeczności lokalnej*, Kraków 2011, s. 118, tab. 20; M. Kopczyński, *Studia nad rodziną chłopską w Koronie w XVII-XVIII wieku*, Warszawa 1998, s. 62.

18 Por. *Źródła dziejowe*…; C. Kuklo, *Demografia Rzeczypospolitej*…, s. 87-88; por. też: A. Laszuk, *Szlachta w województwie krakowskim w świetle rejestrów pogłównego z 1662 roku*, „Przegląd Historyczny" 1988, t. 79, nr 3, s. 425-456.

19 Przedział jest wynikiem obliczeń dla liczby opodatkowanych z maja i przed weryfikacją z czerwca 1673 r., o której była mowa.

20 Zaginione księgi nosiły sygnatury: Castr. Osviec. 245, s. 685, 1155; Castr. Osviec. 82, s. 689-696.

21 P. Malata, *Płatnicy podatku pogłównego w 1673 roku*, [on-line:] http://chocznia-kiedys.blogspot.com/2024/09/patnicy-podatku-pogownego-w-1673-roku.html (dostęp: 20 IV 2025).

W przeciwieństwie do wykazów dla każdej części Kleczy, popis bachowicki jest znacznie dokładniejszy. W Kleczy podano ogólnikowo nazwisko gospodarza i liczbę osób stanowiących grono jego gospodarstwa, w tym czeladzi i zamieszkujących u niego kątem. Nie brakuje tam także danych na temat mieszkańców dworów, np. w części Zakrzewskich wymieniono małżeństwo dziedziców, panią Najmanową, pannę Annę, panią Zuzannę, „pannę Janowską i brata", a pośród czeladzi znaleźli się „wyrostek, woźnica, dziewek 3"[22]. Niemniej nie jest to wykaz tak szczegółowy pod względem personaliów, jak ten zachowany dla Bachowic i Miejsca.

Pośród społeczności Bachowiczan z pewnością wyróżniali się mieszkańcy dworu, szczególnie szlachetnie urodzeni dzierżawcy wsi – Zygmunt i Brygida z Paszkowskich Lgoccy[23]. Byli oni we wsi elitą majątkową, trzymali w swych rękach wieś na podstawie umowy dzierżawy z Myszkowskimi. W chwili sporządzania spisu ludności Bachowic niektóre dzieci Lgockich przebywały już poza domem albo były nieletnie, jak chociażby Dominik Lgocki (zm. 1730), mający wówczas niespełna 7 lat[24]. Wspomniany syn został w przyszłości duchownym – za sprawą protekcji i wpływów rodziny pełnił zadania wikariusza w rodzinnej parafii w Spytkowicach (od 1690 r.). Pośród potomków Zygmunta i Brygidy wymienia się jeszcze Dorotę (augustiankę), Zofię (żonę Aleksandra Garlickiego), Dominika, Franciszka (męża Magdaleny z Dembińskich) oraz Andrzeja (zm. 1729, męża Teresy Bełchackiej)[25].

W 29 gospodarstwach (ok. 47% wszystkich w popisie) odnotowano służbę, pozostawiając bardzo interesujący obraz czeladzi pracującej również w domostwach chłopów. W sumie było 60 służących. Największą, bo ośmioosobową, czeladź mieli Lgoccy, pięcioosobową miał Urban Galusik, a po 4 służących – Wojciech Wójcik oraz włodarz Klemens, najpewniej zatem bachowiccy kmiecie całorolni i półrolni. Pośród gospodarzy posiadających parobka lub służącą najliczniejszą grupę stanowili ci, którym odpłatne usługi i pomoc przy odrabianiu powinności feudalnych świadczyła 1 osoba (wykres 1). Ponadto w 11 gospodarstwach występowali mieszkający u nich kątem komornicy, których łącznie było 17, a zatem ok. 7% całej społeczności przewidzianej do opodatkowania, ujętej w wykazie z maja 1673 r. Służba była typowym i ważnym

[22] ANK, KGO, Relationes 1501-1784, sygn. 29/6/0/1/42, s. 1521-1524.

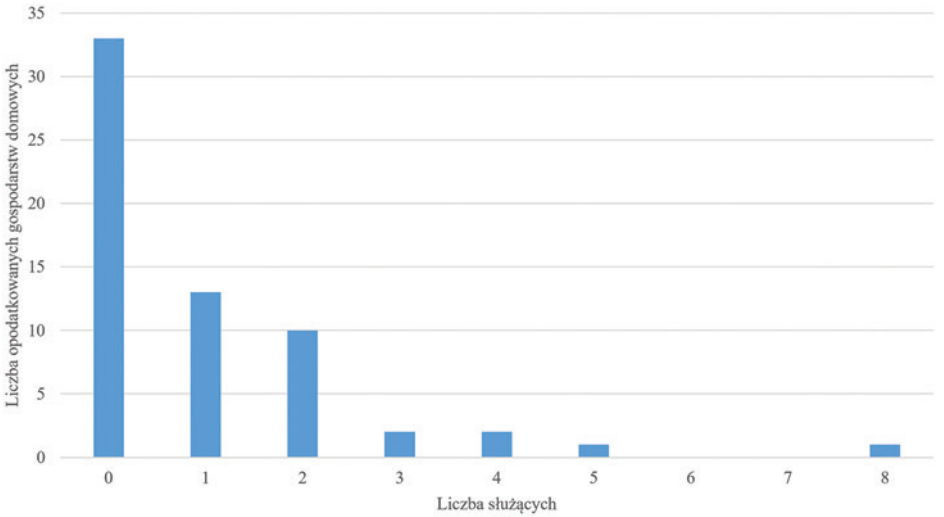
[23] W aktach oficjalatu krakowskiego zachował się testament Zygmunta Samuela Lgockiego, był to jednak syn Gabriela, a tu wspomniany to syn Krzysztofa (zm. 1673) i Jadwigi Nurzyńskiej. Brygida była córką Krzysztofa Paszkowskiego z Radoczy, zob. AKMK, sygn. AOff 153, s. 657-662.

[24] Urodzony w 1666 r., święcenia kapłańskie przyjął w 1690 r., później proboszcz m.in. w Witanowicach i Bobinie, zob. J. Szczepaniak, *Katalog duchowieństwa*…, s. 610.

[25] S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 9, wyd. A.A. Kosiński, A. Włodarski, Warszawa 1912, s. 28. Por. *Lgoccy*, [on-line:] https://naszalgota.wordpress.com/dzieje-wsi/herbarz-lgocki/lgoccy/ (dostęp: 20 IV 2025).

etapem w życiu człowieka doby staropolskiej, a dzieci, ukończywszy 10. rok życia, opuszczały dom rodzinny, stąd wśród 60 służących znajdują się również przedstawiciele dzieci, które odbywały służbę u innych gospodarzy[26]. W świetle popisania z 1673 r. w Bachowicach występowało w sumie 46 potomków kmieci, zagrodników i chałupników w wieku od 10 lat, będących jeszcze pod opieką rodziców i zostających w stanie wolnym. W 2 przypadkach, tj. służącej u rządcy Klemensa – Reginy – i u Marcina Surta – Anny – podano, że płaciły podatek wraz z córkami. Jest to zatem grupa 48 przedstawicieli młodzieży, stanowiąca w skali całej ujętej w wykazie populacji niespełna 20%. W Miejscu było 9 przedstawicieli takiej ludności, co stanowiło blisko 30% wzmiankowanej populacji. Niezamężni/nieżonaci młodzi ludzie żyli w 33 bachowickich gospodarstwach, a w Miejscu – w 5.

Wykres 1. Liczba służących przypadająca na opodatkowane gospodarstwo domowe w Bachowicach w 1673 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ANK, KGO, Relationes 1501-1784, sygn. 29/6/0/1/42, s. 1475-1478.

W celu wyrobienia sobie zdania na temat rozwarstwienia chłopstwa w Bachowicach warto zestawić dane z popisania z abjuratami czterech poborów z księstw zatorskiego i oświęcimskiego z 1629 r. Wspomniano wówczas 10 łanów

[26] Dla kontekstu warto dodać, że w Raciborowicach pod koniec XVIII w. 21% dzieci w wieku od 10 do 14 lat odbywało służbę, zob. M. Wyżga, *Parafia Raciborowice*…, s. 129-130.

kmiecych, 10 zagrodników z rolami, 8 komorników (3 z bydłem i 5 bez bydła), 4 rzemieślników i po 1 kole zakupnym (młynie w dzierżawie długoterminowej) i dorocznym (dzierżawionym na rok)[27]. Przyjmując, że w powiecie śląskim występowało ok. 2,5 gospodarstwa kmiecego na łanie, można założyć, że funkcjonowało ok. 25 gospodarstw kmiecych, w których łączną liczebność mieszkańców można szacować na ok. 140 osób. Gospodarstwa zagrodnicze liczyły ok. 50 osób, a komornicze, rzemieślnicze i młynarskie łącznie – ok. 64 osób. W sumie dawało to populację sięgającą 254 osób, choć brakuje w niej jeszcze m.in. dworu i czeladzi dworskiej, żebraków oraz tzw. ludzi luźnych[28]. Skoro w 1629 r. występowało prawdopodobnie ok. 25 gospodarstw kmiecych, to zauważalna jest zbieżność z 29 gospodarstwami posiadającymi w 1673 r. służbę, w której znajduje się jeszcze lokalna szlachta, woźnica Wojciech i młynarz Augustyn. Ten pierwszy miał służącą Reginę, a ostatni zatrudniał Felicjannę – obie kobiety odrabiały powinności feudalne i wspierały tym samym rodziny woźnicy i młynarza, zyskujących czas na pracę w transporcie czy w młynie. Poza młynarzem możemy wskazać również wiejskich rzemieślników czynnych w 1673 r., pośród których znalazł się knap Wojciech czy kowal Grzegorz. Ponadto wskazano także osoby, które tego roku były zwolnione z niektórych powinności feudalnych wobec dworu: Klemensa – rządcę (*villicus*), Walentego – woźnego, oraz Jana – leśnego, strzegącego dworskich lasów (tabela 1). Można zatem mówić o stałości struktury społecznej w Bachowicach w XVII w. Znacznie mniej wiemy o Miejscu. W 1673 r. największe gospodarstwo miał tam młynarz Maciej, który zatrudniał 3 służących (parobka i 2 służące), Iwankowicowie na folwarku mieli zaś do pomocy 2 służące: Agatę i Zofię. W 4 gospodarstwach nie było w ogóle czeladzi, a w 2 było po 1 służącej. W Miejscu nie wzmiankowano żadnych komorników ani rzemieślników (tabela 2)[29]. Ponadto (biorąc jeszcze pod uwagę zarazę, o której więcej za moment) łączna liczba gospodarstw w Bachowicach (62) i w Miejscu (8) jest zbliżona do liczby chłopów (74) należących do opłaty podymnego w „Bachowicach i Grodzisku", którą w 1629 r. poświadczył Mikołaj Fałęcki[30].

[27] Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, Rejestry podatkowe powiatu śląskiego (księstw oświęcimskiego i zatorskiego) z lat 1629, 1684, 1690 i 1699, sygn. Rkp. 261/IV, k. 23.

[28] Są to wartości szacowania populacji dla drugiej połowy XVI i początku XVII w., zob. J. Suproniuk, *Charakter i wielkość osiedli*, w: *Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku*, cz. 2: *Komentarz, indeksy*, red. H. Rutkowski, Warszawa 2008, s. 76; por. K. Boroda, *Przeszłość i przyszłość przeliczników demograficznych dla XVI-wiecznych źródeł podatkowych*, s. 9-10, [on-line:] https://www.academia.edu/18501362/Przesz%C5%82o%C5%9B%C4%87_i_przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87_przelicznik%C3%B3w_demograficznych_dla_XVI_wiecznych_%C5%BAr%C3%B3de%C5%82_podatkowych (dostęp: 12 IV 2025); idem, *Przeszłość przeliczników demograficznych dla szesnastowiecznych źródeł podatkowych*, „Przeszłość Demograficzna Polski" 2015, [t.] 37, nr 2, s. 27-52.

[29] Por. A. Galczak-Froch, *Problemy z usystematyzowaniem wewnętrznego rozwarstwienia chłopstwa*, „Krakowskie Studia Małopolskie" 2013, nr 18, s. 156-170.

[30] Księga grodzka oświęcimska, w której znajdował się wpis na ten temat z 1629 r., nie zachowała się. Nosiła sygnaturę: Castr. Osviec. 241, s. 2451.

W „rejestrze wybierania subsydium w księstwie zatorskim i oświęcimskim podług laudum na sejmie walnym warszawskim uchwalonego" z 1662 r. można znaleźć informację o tym, że w „Bachowicach z Grodziskiem" mieszkał w dworze „urzędnik nieszlachcic" z „jejmością", najpewniej zatem ze swoją żoną. Wspomniani otaczali się czeladzią z plebejuszy w liczbie 16 osób. Ponadto wzmiankowano 396 poddanych dworskich, co daje w sumie 414 osób i takąż liczbę złotych polskich uiszczono w ramach podatku[31]. Wartość tę należy podać za niekompletną, a doszacować należałoby biednych zwolnionych z podatku i dzieci do dziesiątego roku życia. W 1667 r. z „Bachowic i Grodziska" uregulowano podatek od 33 dymów[32], a w 1684 r. opodatkowano 74 dymy, w których żyli wspomniani podatnicy, co wskazuje na bazowanie na taryfie z 1629 r., o której była już mowa wyżej[33]. W latach 1668 i 1699 wzmiankowano 7,5 opodatkowanych łanów kmiecych[34], pozostałe zaś wartości pozostały bez zmian i były takie jak w 1629 r.[35]

Niektóre ze wspomnianych luk w dokumentacji skarbowej udało się wypełnić dzięki dotarciu chociażby do ogólnych sum wybranego pogłównego. Przyjmując dane z popisania, należy zauważyć, że w 1673 r. z Bachowic powinno łącznie wpłynąć do skarbu państwa 247 złp od 243 osób. Z Miejsca zaś powinno zostać uregulowanych 33 złp, co w sumie daje 280 złp. W październiku 1673 r. przy wybieraniu podatku zapisano, że „nie mieszka [we wsi] pan", a łącznie zapłacono 274 złp 15 gr[36]. W październikowej percepcie, czyli w wykazie pieniędzy odebranych przez egzaktorów, nie wyodrębniono jednak Miejsca – dane dla Bachowic i Miejsca podano zbiorczo, a po odliczeniu 5 złp 15 gr od nieobecnych przedstawicieli szlachty uzyskamy wspomnianą, zebraną sumę[37]. Wskazuje to na fakt uiszczenia podatku przez wszystkich chłopów wymienionych w popisaniu.

[31] Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD), Archiwum Skarbu Koronnego (dalej: ASK), Rejestry pogłównego generalnego woj. krakowskiego i poznańskiego 1662-1676, sygn. 1/7/0/3/68, s. 1061.

[32] Dla porównania, w Spytkowicach było wówczas 101 dymów „z młynami", w Półwsiu (z sołtystwem) – 31 dymów, w Ryczowie – 29, zob. AGAD, ASK, Rejestry podymnego i abjurat różnych województw, sygn. 1/7/0/3/65, k. 1v, 3-4.

[33] Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, Rejestry podatkowe powiatu śląskiego (księstw oświęcimskiego i zatorskiego) z lat 1629, 1684, 1690 i 1699, sygn. Rkp. 261/IV, k. 15v, 18; ANK, Archiwum Tomkowiczów, sygn. 29/640/0/2.11/100, s. 127.

[34] Nie przetrwała księga zawierająca informację z 1669 r. na temat pustych łanów z Bachowic (sygn. Castr. Osviec. 76, s. 1860).

[35] ANK, Archiwum Tomkowiczów, sygn. 29/640/0/2.11/100, s. 25-26; Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, Rejestry podatkowe powiatu śląskiego (księstw oświęcimskiego i zatorskiego) z lat 1629, 1684, 1690 i 1699, sygn. Rkp. 261/IV, k. 3.

[36] AGAD, ASK, Rejestry pogłównego generalnego woj. krakowskiego i poznańskiego 1662-1676, sygn. 1/7/0/3/68, s. 1103.

[37] Dla porównania, ze Spytkowic wpłynęło 443 złp 15 gr, zob. ibidem, s. 1112.

W 1676 r. w rejestrze pogłównego podano, że z Bachowic zapłacono w sumie 123 złp i 15 gr od 120 chłopów i dwojga szlachetnie urodzonych – pana podstarościego z żoną. Nie wymieniono wówczas wespół z Bachowicami Grodziska, a pojawiające się w wykazie miało liczyć 50 osób, które zapłaciły 50 złp. Szacując, że było to 60% populacji, w sumie uzyskamy wynik ok. 287 osób[38]. Można zatem mówić o spadku liczby ludności lub wysokim odsetku osób, które nie zapłaciły podatku, co w kontekście wiarygodności staropolskiej dokumentacji skarbowej z XVII w. jest częstym mankamentem. Wizytacje parafii w Spytkowicach pozwalają stwierdzić, że chodziło o szalejącą wówczas w tym regionie zarazę, która szczególnie dała się we znaki po 1670 r., a przed 1679 r. Wizytator parafii Spytkowice dnia 27 kwietnia 1670 r. (w trzecią niedzielę po Wielkanocy) odnotował, że w parafii występowało 1200 dusz. Wspominam o Wielkanocy, ponieważ liczono parafian na podstawie wydanych kartek do spowiedzi lub szafowanych komunii wielkanocnych, wspomniane dane mogą zatem dotyczyć albo 1669, albo 1670 r.[39] Analizując dane z tej wizytacji dla pozostałych parafii dekanatu zatorskiego, można zauważyć spadek liczby ludności względem ostatniej rewizji, wypadającej w roku dotkliwej zarazy w 1663 r. Podana w Spytkowicach liczba jest zapewne zaokrąglona, bo w 1663 r. podczas wizytacji wzmiankowano 896 osób ze wsi parafii Spytkowice, które przyjęły komunię wielkanocną[40]. W 1679 r. parafianie przystąpili do komunii wielkanocnej w liczbie 394[41]. Wzrost populacji nastąpił dopiero ok. 1748 r., kiedy wizytator odnotował 940 parafian, którzy przystąpili tego roku do spowiedzi wielkanocnej[42]. Na podstawie wspomnianych danych powizytacyjnych można stwierdzić, że w przeciwieństwie do południowych parafii dekanatu zatorskiego, zaraza z lat 60. XVII w. ominęła Bachowice i Miejsce[43], ale już w latach 70. nie oszczędziła tutejszej ludności[44]. Gdy weźmiemy pod uwagę dane z dokumentacji skarbowej dla podatku z 1662 r., zauważymy spadek w Bachowicach i Miejscu[45] z co najmniej 414 do 276 podatników w 1673 r. – szacowana liczba populacji spadła z 690 do 460 osób. Jest to różnica wynosząca 33%. Między rejestrami pogłównego z 1673 a 1676 r.,

38 ANK, Archiwum Tomkowiczów, sygn. 29/640/0/2.11/100, s. 57; Muzeum Narodowe w Krakowie, Zbiory Łoyki, Skarb, t. 1: Regestr pogłównego prowincyi małopolskiey 1676, sygn. 1099 IV Rkps, rps, s. 115, 121.

39 AKMK, sygn. AV Cap 50, k. 3.

40 AKMK, sygn. AV 8, k. 38v.

41 AKMK, sygn. AV Cap 54, k. 34v-35.

42 AKMK, sygn. AV 35, s. 838.

43 Mimo to nie sposób nie wspomnieć o innych trudnych doświadczeniach, mających wpływ na ludność parafii Spytkowice, z lat II wojny północnej, tzw. potopu szwedzkiego, kiedy także kupcy krakowscy z Krzysztofem Schedlem na czele dawali się we znaki mieszkańcom i wespół ze Szwedami mieli napadać na wsie Radłów, Mirów, Okleśną i Spytkowice, zob. ANK, Księgi grodzkie krakowskie, Decreta officii (inducta) 1659, sygn. 29/5/0/12/1362, s. 440, 579.

44 Por. M. Płonka, *Dzieje parafii w Stryszowie – od początków do 1848 roku*, Kraków 2025, s. 593-594.

45 Podaję łącznie, bo dane z 1662 r. dotyczą Bachowic z Miejscem.

doliczywszy Grodzisko, które można traktować jako „grodzisko Miejsce", brakuje ok. 38% ludności. Informacje o wysokiej śmiertelności podane przez wizytatorów w 1670 i 1679 r. niekoniecznie są zatem przeskalowane – w tej drugiej brakuje ok. 67% populacji spytkowickich parafian wykonujących praktyki wielkanocne, co – nawet wobec konieczności doszacowania dzieci i osób niespowiadających się (ok. 30% całości) – zdaje się wartością zawyżoną.

Analizowany wykaz imienny mieszkańców z maja (sporządzany *in situ*) oraz suma zapłacona w ramach *subsidium charitativum* z października 1673 r. zdają się przekonywać o tym, że tego roku Bachowice i Miejsce nie zostały nawiedzone przez morowe powietrze. Zebrane informacje pozwalają postawić hipotezę o wysokiej śmiertelności i/lub większej ruchliwości parafian między 1670 a 1673 r. oraz między 1675 a 1679 r. Mniejsza liczba ludności oraz trzy wdowy występujące w charakterze kierujących gospodarstwem domowym w silnie patriarchalnym społeczeństwie wiejskim mogą potwierdzać przypuszczenie o grasującej we wskazanych latach w okolicy Spytkowic zarazie, omawiane zaś popisanie dokumentuje stan po nadejściu dziesiątkującej ludność epidemii (dla Miejsca[46]) i w przerwie pomiędzy dwiema jej (dotkliwymi) falami (dla Bachowic). Należy jednak przy tym pamiętać o specyfice staropolskich źródeł skarbowych, co do których wskazuje się, że rejestry podatkowe z XVII w. budzą ogromną nieufność badawczą. Niemniej poza już wymienionymi jedynymi zachowanymi źródłami warto nadmienić jeszcze dość nietypowy wykaz szkód, który zdaje się pośrednio potwierdzać zarówno (szeroko rozumianą) kompletność spisu z 1673 r., jak i utrwalony przez ks. Tomasza kryzys demograficzny. Konfrontacja personaliów z wykazem szkód, które odnieśli mieszkańcy Bachowic, spisanym w listopadzie 1634 r. mimo upływu dekad daje dość istotne wnioski[47]. Nie zachowało się wiele podobnych świadectw nadużyć i oddziaływania wojska w omawianych wsiach. W 1635 r. wpisano do księgi grodzkiej krakowskiej protestację Bachowiczan – wójta Mateusza Oduli z ławnikami Maciejem Szemiołem (tu też notowanym jako Szewisło), Walentym Kleniem i Błażejem Lebiodą. Złożyli ją w obecności dzierżawcy wsi Mikołaja Fałęckiego, kierując swoje oskarżenia przeciw chorągwi rotmistrza Olizara i podrotmistrza Andrzeja Sokolińskiego o nadużycia ich podkomendnych, których dopuścili się na Bachowiczanach, „obuchami i kijmi ubogich ludzi bijąc"[48]. Wykaz zawiera dane 62 poszkodowanych i daje wyobrażenie na temat prowadzonych upraw

[46] Jeśli przyjmiemy, że wzmiankowane w 1676 r. Grodzisko to Miejsce.

[47] Zapewne było to podczas leży zimowych 1634-1635, kiedy większość oddziałów umieszczono w województwach południowych, gdzie zgromadzono je celem odparcia ataku ze strony Turcji. Najprawdopodobniej był to oddział ok. 100 Kozaków, którzy mieli być jednak przypisani do województwa czernihowskiego, zob. K. Domagała, *Komput wojska koronnego w 1635 roku*, „Słupskie Studia Historyczne" 2011, nr 17, s. 87.

[48] ANK, Księgi grodzkie krakowskie, Relationes (inducta) 1635, sygn. 29/5/0/2/703, s. 33.

(m.in. Wawrzyniec Jeż został pozbawiony korca marchwi), kwaterowania wojskowych, koni oraz psów (u Błażeja Buły miskę mąki wykorzystano na strawę dla tych zwierząt), a także posiadanych narzędzi i ich wartości w 1634 r. Do najciekawszych należą narzędzia do rzemiosła kołodziejskiego u Stanisława Zybka, który posiadał też instrument szarpany o nazwie „skrzypice", czy cyrkiel w domu Mięsopusta (tabela 3)[49]. Z perspektywy podjętych rozważań demograficznych interesujące jest dopełnienie już przytoczonych danych dla poborów z 1629 r. Zestawiając oba wykazy z 1634 i 1673 r., można wskazać zaledwie 20 powtarzających się nazwisk, co stanowi dowód pośredni. Oczywiście, należy brać pod uwagę chociażby to, że przezwiskami zastępowano dotychczasowe nazwy własne, nazwiska były jeszcze dość płynne, we wsi pojawiali się nowi gospodarze (dziedziczenie po kądzieli), ale w latach od 1634 do 1673 zaledwie 32% stałych mieszkańców może ilustrować wymianę, która zaszła w trakcie ok. półtora pokolenia, a liczba poszkodowanych i ich gospodarstw potwierdza przypuszczenie o zawartej liczbie ok. 60% mieszkańców Bachowic i Miejsca utrwalonych w popisie z 1673 r.

[49] Przygotowując tabelę, celem uporządkowania, wprowadziłem podział na kategorie strat, a także ujednoliciłem do złotych polskich (złp) i groszy (gr) szacowaną wysokość zniszczonego lub zabranego przedmiotu, zboża etc., o ile taką wskazywano.

Tabela 3. Wykaz szkód wyrządzonych przez chorągiew rotmistrza Olizara w Bachowicach, 1634 r.

Lp.	Dane poszkodowanego	Pieniądze na wyżywienie wojska	Żywy inwentarz i żywność	Zboża, siano, zbiory	Sprzęty i narzędzia domowe	Ubrania
1.	Grzegorz	10 gr na piwo	6 kur 4 kapłony 1/3 połcia słoniny (1 złp) 3 kwarty masła 6 jaj 1,5 chleba	5 korców owsa 1 korzec jęczmienia 0,5 korca tatarki 1 wóz siana (2 złp) 1 wór jęczmienia (15 gr)	kosa sieczna (24 gr) 4 siekierki (1 złp) widły gnojne (20 gr) uzda (24 gr) 2 powrozy drutowe i 2 powrozy proste (9 gr)	3 paczesne koszule (1 złp)
2.	Wawrzyniec Jeż	4 gr na piwo	3 kury 1 kapłon 1 gęś	1 korzec owsa 1 miarka krup 1,5 korca jęczmienia („wzięli pospołu z worem do wozu”) 1 korzec marchwi	–	–
3.	Wojciech Jeż	4 gr na piwo	8 kur 2 kapłony 2 gęsi 2 kwarty masła 1 chleb	3 korce owsa 1 korzec tatarki „do woza” (1 złp)	–	–
4.	Mateusz Baran	5 gr na piwo	2 kury 5 kapłonów masła za 15 gr sera za 15 gr 16 jaj	3 korce owsa 2 ociepy (snopki/wiązki) siana (3 gr)	–	–

Lp.	Dane poszkodowanego	Pieniądze na wyżywienie wojska	Żywy inwentarz i żywność	Zboża, siano, zbiory	Sprzęty i narzędzia domowe	Ubrania
5.	Szymon Fucek	5 gr na piwo	3 kury 2 gęsi	–	szla (rodzaj lekkiej uprzęży dla konia) i uzda (1 złp 3 gr)	–
6.	Jan Przytała	3 gr na piwo	2 kury 1 kapłon 2 sery po 3 gr masła za 6 gr 16 jaj	2 korce owsa	kosa sieczna (24 gr) „pierścień do kosy” (3 gr)	–
7.	Maciej Pyszka	1,5 gr na piwo	4 kury masła za 10 gr słoniny za 6 gr chleba za 1,5 gr	2 korce jęczmienia 1 „ociep” siana (1,5 gr)	koło (1 złp) dłutko (10 gr) widły (9 gr) młotek do klepania kos (15 gr)	–
8.	Marcin Latha (Łata)	1,5 gr na piwo	3 kury	1 korzec owsa 0,5 wozu siana (1 złp)	szla z postronkami (15 gr) siekiera (15 gr) kosa sieczna (24 gr)	–
9.	Błażej (włodarz/ rządca)	–	1 gęś	1 korzec owsa („z worem”) 0,5 wozu siana (1 złp)	–	–
10.	Marcin Słonina	4 gr na piwo	2 kapłony 2 kwarty masła garniec miodu (3 złp) 8 jaj	3 korce 1 misa owsa 1 misa tatarki 4 ociepy siana (12 gr)	wosk (6 gr)	–

Lp.	Dane poszkodowanego	Pieniądze na wyżywienie wojska	Żywy inwentarz i żywność	Zboża, siano, zbiory	Sprzęty i narzędzia domowe	Ubrania
11.	Adam Słup	6 gr na piwo	1 kokosz 2 kapłony 2 gęsi 1 chleb	3 korce owsa 1 korzec tatarki	–	–
12.	Walenty Słupek	6 gr na piwo	3 kury 2 gęsi 1 chleb	4 korce owsa 3 miarki tatarki	–	–
13.	Walenty Klon (Klen/Kleń; ławnik)	3 gr na piwo	7 kur 1 gęś 1 kwarta masła 0,5 połcia słoniny (20 gr) chleba za 3 gr	3 miarki krup 0,5 korca jęczmienia 1 wóz siana (2 złp) 6 korców 3 wory owsa (w tym 3 korce „znowu do woza”)	3 wory „od poługu wić żelazną” (24 gr) 1 dzban mazi (9 gr) zgrzebło (8 gr) 2 postronki (po 3 gr) powróz „od pawęża”, tj. drągu do przyciskania siana na wozie (6 gr)	–
14.	Stanisław Dudzik	2 gr na piwo	2 kury za 5 gr mięsa jałowiczego	2 korce owsa 2 ociepy siana (6 gr)	–	–
15.	Adam Smarkul	4 gr na piwo	1 kokosz 1 kiełbasa sera za 2 gr 0,5 korca jabłek	0,5 korca jęczmienia 1,5 korca owsa (0,5 kopy owsa zżętego)	czekan (15 gr) świeca gromniczna (20 gr) dłuto (10 gr)	koszula (20 gr) 2 łokcie przędzy paczesnej (6 gr)

Lp.	Dane poszkodowanego	Pieniądze na wyżywienie wojska	Żywy inwentarz i żywność	Zboża, siano, zbiory	Sprzęty i narzędzia domowe	Ubrania
16.	Michał Dudek	–	1 kokosz	2 korce owsa siana za 12 gr 1 korzec jęczmienia („z workiem”)	–	–
17.	Marcin Baran	3 gr na piwo	2 kwarty masła 3 sery za 9 gr „głowa wieprzowa, grzbiet i nogi” (24 gr) 1 połeć słoniny (2 złp) 3 chleby	4 korce owsa siana za 15 gr	2 powrozy (3 gr)	–
18.	Mateusz Zając	–	1 połeć mięsa (2 złp)	1,5 korca owsa	–	–
19.	Błażej Lebioda (ławnik)	5 gr na piwo	2 kury 1 gęś	6 korców i 2 wory owsa	2 powrozy (3 gr)	–
20.	Maciej Szemioł (Szewisło; ławnik)	5 gr na piwo	3 kury 2 kapłony masła za 1 złp sera za 3 gr 15 jaj 2 chleby 2 miarki suszonych śliw „do wozu”	2 korce owsa	–	–
21.	Szymon Dębski	1 złp na piwo	8 kur 1 gęś 0,5 kwarty masła 15 chlebów	1,5 korca tatarki 2 korce owsa siana za 1 złp	łoju za 9 gr nóż (10 gr) zgrzebło (6 gr)	–

Lp.	Dane poszkodowanego	Pieniądze na wyżywienie wojska	Żywy inwentarz i żywność	Zboża, siano, zbiory	Sprzęty i narzędzia domowe	Ubrania
22.	Sebastian Gacioł	–	1 kokosz 1 kapłon 1 gęś 6 jaj 1 kwarta masła słoniny za 12 gr	3 korce owsa siana za 3 gr	–	–
23.	Wojciech Nidecki	15 gr na piwo	1 gęś 12 jaj sera za 6 gr masła za 1 złp 6 jaj	3 korce owsa 1 wóz siana (2 złp)	sierdzień (sworzeń) z wozu (9 gr) 2 garnce („garnców wielkich stłukli”; 10 gr)	–
24.	Błażej Raczek	7,5 gr na piwo	4 kury 1 gęś 2 kwarty masła sera za 3 gr	2 korce owsa siana za 3 gr	–	–
25.	Szymon Król	7,5 gr na piwo	5 kur 1 gęś sera za 3 gr 1 kwarta masła 0,5 korca jabłek	1 korzec owsa 0,5 korca tatarki z jęczmieniem 4 ociepy siana (6 gr) 1 misa krup	nóż (3 gr) kłódka na skrzyni stłuczona (24 gr)	–
26.	Andrzej Paluch	–	sera za 4 gr	1,5 korca jęczmienia „z worem”	–	–
27.	Marcin Kiepułka	4,5 gr na piwo	1 kokosz 2 gęsi 4 jaja	0,5 korca owsa siana za 2 gr	–	–

Lp.	Dane poszkodowanego	Pieniądze na wyżywienie wojska	Żywy inwentarz i żywność	Zboża, siano, zbiory	Sprzęty i narzędzia domowe	Ubrania
28.	Grzegorz Latha (Łata)	2 gr na piwo	1 kokosz 1 kwarta masła 3 jaja (1 gr)	1 korzec owsa siana za 6 gr	–	–
29.	Urban Dyda	2 gr na piwo	2 kury 2 sery po 5 gr 10 jaj 1 kwarta masła	1 korzec owsa 2 ociepy siana (6 gr)	–	–
30.	Adam Jambor	2 gr na piwo	2 kury 1 gęś 5 jaj 1 kwarta masła jabłek za 10 gr	1,5 korca owsa 2 ociepy siana (6 gr)	–	–
31.	Błażej Ulanek	–	2 kury 6 jaj 0,5 kwarty masła 2 chleby	1 korzec owsa	–	–
32.	Bartosz Sojka	10 gr na piwo	6 kur 1 kapłon 2 kwarty masła 2 sery po 3,5 gr 14 jaj	2 misy mąki tatarczanej (12 gr) 1 korzec owsa 0,5 wozu siana (1 złp 10 gr) koniczyna (?) kurom (12 gr)		–

Lp.	Dane poszkodowanego	Pieniądze na wyżywienie wojska	Żywy inwentarz i żywność	Zboża, siano, zbiory	Sprzęty i narzędzia domowe	Ubrania
33.	Urban (Orban) Grzebinoga	4 gr na piwo	6 kur 2 kapłony 1 gęś 1 garnek masła (1 złp) 0,5 korca jabłek	3 korce owsa (2 korce „do wozu z worem”) 4 ociepy siana (12 gr) 1 miarka krup	zniszczona kłódka ze skrzyni	–
34.	Jakub Łabaj	7 gr na piwo	7 kur 3 kapłony 1 gęś 1 kwarta masła sera za 3 gr 20 jaj słoniny za 10 gr 3 kiełbasy (9 gr)	3 korce owsa (1 korzec do wozu „z worem”) siana za 24 gr	siekierka (9 gr) nóż (9 gr)	suknia (3 złp) „cioszka”[50] (18 gr)
35.	Stanisław Chudy	3 gr na piwo	1 kokosz 1 kapłon	1 korzec owsa 0,5 korca tatarki z owsem siana za 18 gr	rękawice (10 gr) 4 powrozy (po 3 gr) mazi za 6 gr	–
36.	Walenty Godek	9 gr na piwo	3 kury 2 kapłony 2 sery (po 6 gr) masła za 1 złp	2 korce owsa siana za 12 gr	mazi za 7,5 gr	–

[50] To określenie (pieszczotliwe) na świnię, ale wiele wskazuje, że w wykazie odnosi się do ubrań, por. I. Grek-Pabisowa, M. Ostrówka, M. Jankowiak, *Słownik mówionej polszczyzny północ*nokresowej, Warszawa 2017, s. 188.

Lp.	Dane poszkodowanego	Pieniądze na wyżywienie wojska	Żywy inwentarz i żywność	Zboża, siano, zbiory	Sprzęty i narzędzia domowe	Ubrania
37.	Bubaczka (wdowa)	4 gr na piwo	3 kury 0,5 kwarty masła słoniny za 6 gr	jagieł za 3 gr 3 korce owsa (2 korce do wozu „z worem”) 6 ociep siana (18 gr)	„kosa rzezalna” (27 gr) powróz (1,5 gr)	–
38.	Walenty Wawro	10 gr na piwo	2 kury 1 kapłon sera za 4 gr słonina za 3 gr	2 korce owsa (1 korzec do wozu „z worem”) 8 ociep siana (12 gr)	–	–
39.	Stanisław Kostybal	3 gr na piwo	3 kury 1 kapłon 1 gęś	3 korce owsa siana za 15 gr	–	–
40.	Stanisław Zybek	7 gr na piwo	2 kury sera za 4 gr 1,5 kwarty masła	2 korce owsa siana za 12 gr 1 korzec prosa, żyta i tatarki dla kur „owsa w snopach nakładki pod konie”	młotek „z komory” do klepania kos (9 gr) ośnik (24 gr) motyka kołodziejska (20 gr) skrzypice (skrzypce; 1 złp 6 gr)	–

Lp.	Dane poszkodowanego	Pieniądze na wyżywienie wojska	Żywy inwentarz i żywność	Zboża, siano, zbiory	Sprzęty i narzędzia domowe	Ubrania
41.	Tomasz Nidecki	15 gr na piwo	6 kur 2 kapłony 1 gęś 1 połeć słoniny (2 złp) 1 korzec jabłek (18 gr)	3 korce owsa siana za 2 złp i 7,5 gr	ośnik (24 gr) 2 pary wideł (po 12 gr) kosa (1 złp) motyka (12 gr) młotek do kosy (15 gr) nowe koło (1 złp 15 gr) szla z postronkami (1 złp 6 gr) sierdzień (9 gr) „ochniał” (6 gr) zgrzebło (6 gr)	rękawice (15 gr)
42.	Stanisław Pękała	6 gr na piwo 1,5 gr na chleb 10,5 gr na mięso	2 kury 3 kapłony 6 jaj	1,5 korca owsa	zgrzebło (6 gr)	–
43.	Sebastian Siewiołek	1 złp na piwo	3 kury 2 kwarty masła sera za 6 gr słoniny za 6 gr 8 jaj 1 miarka suszonych śliw (5 gr)	1 korzec owsa siana za 24 gr	„do wozu zielas do klepania kół” za 1 złp	–

Lp.	Dane poszkodowanego	Pieniądze na wyżywienie wojska	Żywy inwentarz i żywność	Zboża, siano, zbiory	Sprzęty i narzędzia domowe	Ubrania
44.	Stanisław Machniak	6 gr na piwo	2 kury 1 kapłon masła za 3 gr	1 korzec owsa siana za 12 gr	–	–
45.	Gębczyna (wdowa)	6 gr na piwo	6 kur 3 kapłony 1 gęś 0,5 faski 16 gomółek masła (14 gr)	1,5 korca jęczmienia 0,5 korca owsa siana za 15 gr	łańcuch (2 złp) naszelniki żelazne (18 gr)	5 łokci płótna paczesnego (1 złp 5 gr) płachta (1 złp)
46.	Wojciech Smoła	3 gr na piwo	8 kur 3 kwarty masła	2 korce owsa 0,5 korca tatarki	–	„wzięli ze skrzynie parobku suknię, którą wykupił od nich, dał złotych 6, temuż chustkę” za 1 złp 6 gr rękawice (24 gr)
47.	Mateusz Placek (Płaczek)	–	1 kokosz 2 kapłony 1 chleb	1 korzec owsa „z worem” 2 ociepy siana (6 gr)	koło (1 złp)	–
48.	Błażej Buła	12 gr na piwo	3 kury 2 kwarty masła słoniny za 1 złp kiełbasy za 3 gr	1 misa mąki „dla psów” 4 korce owsa 1 wóz siana (2 złp)	powróz (4 gr)	rękawice (10 gr)

Lp.	Dane poszkodowanego	Pieniądze na wyżywienie wojska	Żywy inwentarz i żywność	Zboża, siano, zbiory	Sprzęty i narzędzia domowe	Ubrania
49.	Adam Morawiec	–	2 kury 1 kapłon 2 kwarty masła 0,5 połcia słoniny (1 złp) 2 sery (12 gr) 6 jaj mięsa jałowiczego za 10 gr	1,5 korca jęczmienia 3 ociepy siana (9 gr) 15 snopów tatarki koniom (1 złp)	–	–
50.	Błażej Balka	1,5 gr za piwo	2 kury 3 kapłony słoniny za 6 gr 0,5 korca śliw suszonych (1 złp)	4 korce owsa 1 korzec tatarki	lemiesz 2 trzaski (2 złp) „smidrzyk” (3 gr) stalica (9 gr) 2 postronki (6 gr) jarzmo z liną (12 gr)	2 buksy (spodnie; 10 gr) „cioszka” (24 gr) płachta (18 gr)
51.	Mateusz Odula (wójt)	8 gr na piwo	4 kury 1 kapłon 1 gęś 2 kwarty masła 1 miarka krup kiełbasy za 2 gr	1,5 korca tatarki 4 korce owsa siana za 1 złp	–	–
52.	Szymon (szewc)	6 gr na piwo	2 kury	–	–	–
53.	Błażej Mięsopust	–	1 kokosz 0,5 kwarty masła	2,5 korca owsa siana za 12 gr	2 „smidrzyki” (6 gr) cyrkiel (3 gr)	–

Lp.	Dane poszkodowanego	Pieniądze na wyżywienie wojska	Żywy inwentarz i żywność	Zboża, siano, zbiory	Sprzęty i narzędzia domowe	Ubrania
54.	Wojciech Szewiołek	–	1 kokosz 2 miarki śliw suszonych (10 gr)	2 korce owsa	–	–
55.	Kołodziej	9 gr na piwo	2 kury 1 kwarta masła	1 korzec owsa	–	–
56.	Nos	9 gr na piwo	2 kury 1 gęś	1,5 korca owsa	–	–
57.	Górny (szewc)	–	2 kury	–	2 funty łoju (8 gr)	„owczug” (3 gr)
58.	Rura	–	2 kury słoniny za 6 gr	7 snopów owsa (koniom)	nóż (6 gr)	poszwa konopna (1 złp)
59.	Czarnota	–	1 kokosz	–	–	–
60.	Bojdak	–	2 kapłony	1 korzec owsa siana za 1 złp	–	–
61.	Knap	–	2 pieczenie wieprzowe (12 gr) 2 „podlewice” (polędwice; 4 gr) mięsa wołowego 24 sztuki i ozór (15 gr) 2 pieczenie wołowe (15 gr)	45 snopów owsa koniom 0,5 wozu siana (1 złp)	–	–
62.	Piotr Pastucha	–	2 gęsi	–	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie ANK, Księgi grodzkie krakowskie, Relationes (inducta) 1635, sygn. 29/5/0/2/703, s. 22-34.

Podsumowanie

Analizowane źródło wnosi wiele bezcennych informacji, dających wyobrażenie na temat struktury społecznej i wiekowej, oraz potwierdza znane historykom dane na temat roli rodziny w społeczeństwie feudalnym. Jednocześnie otwiera interesujące i nieczęsto spotykane pola badawcze, potwierdzając przy tym ustalenia, m.in. odnośnie do służby w gospodarstwach chłopskich. W sytuacji luk źródłowych i w związku z niekompletnością danych z ksiąg metrykalnych czy sądowych podobne świadectwa okazują się bezcenne zarówno w poznawaniu historii lokalnej, jak i zjawisk demograficznych w szerszym kontekście – egzemplifikacji powszechnych, a nieutrwalonych do współczesności zjawisk. Ponadto analizowany materiał może posłużyć za źródło do poznania nazwisk i przezwisk, które dziś są nazwiskami mieszkańców Bachowic i Miejsca. Osobnego omówienia wymaga także kwestia historii wsi Miejsce w XVII w., której dzieje okazują się intrygującym wyzwaniem badawczym[51]. Wszystko to wpływa na ogólną atrakcyjność i potrzebę prowadzenia kolejnych badań i poszukiwań okruchów przeszłości, biorąc pod uwagę mnogość skrywających się w nich treści, czego przykładem jest chociażby zaledwie trzystronicowe popisanie mieszkańców wsi Bachowice i Miejsca z 1673 r.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie

Archiwum Skarbu Koronnego, Rejestry podymnego i abjurat różnych województw, sygn. 1/7/0/3/65.

Archiwum Skarbu Koronnego, Rejestry pogłównego generalnego woj. krakowskiego i poznańskiego 1662-1676, sygn. 1/7/0/3/68.

Archiwum i Biblioteka Krakowskiej Kapituły Katedralnej w Krakowie

Akta wizytacji, sygn. AVis 16.

Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie

Akta oficjalatu i wikariatu generalnego w Krakowie, sygn. AOff 153.

Akta wizytacji biskupich, sygn. AV 8, 35.

Akta wizytacji kapitulnych, sygn. AV Cap 50, 54.

Księga chrztów parafii Wadowice: 1613-1679, sygn. KM-9-3.

[51] Por. J. Laberschek, *Miejsce*, w: *Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu*, cz. 4, z. 2, oprac. W. Bukowski, J. Laberschek, A. Marzec, M. Wolski, M. Zdanek, współpraca archeologiczna S. Kołodziejski, pod red. W. Bukowskiego, Kraków 2009, s. 423-424.

Archiwum Narodowe w Krakowie

Archiwum Tomkowiczów, sygn. 29/640/0/2.11/100.
Księgi grodzkie krakowskie, Decreta officii (inducta) 1659, sygn. 29/5/0/12/1362.
Księgi grodzkie krakowskie, Relationes (inducta) 1635, sygn. 29/5/0/2/703.
Księgi grodzkie oświęcimskie, Relationes 1501-1784, sygn. 29/6/0/1/42.

Biblioteka Jagiellońska

Notaty do opisu pojedynczych miejscowości Oświęcimia i Zatora i wypisy z archiwów miejskich i parafialnych zebrane przez J.N. Tarkotę (XIX w.), t. 1-2, sygn. Rkp. 5945/1-2.

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu

Rejestry podatkowe powiatu śląskiego (księstw oświęcimskiego i zatorskiego) z lat 1629, 1684, 1690 i 1699, sygn. Rkp. 261/IV.

Muzeum Narodowe w Krakowie

Zbiory Łoyki, Skarb, t. 1: Regestr pogłównego prowincyi małopolskiey 1676, sygn. 1099 IV Rkps, rps.

Starodruki

Prawa, konstytucye y przywileie Krolestwa Polskiego, y Wielkiego Xięstwa Litewskiego y wszystkich prowincyi należących, t. 5, Kraków 1738, starodruk w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich, sygn. XVIII-16550.4.

Opracowania

800 lat Spytkowic. Księga jubileuszowa, red. J. Warzecha, J. Fabin, P. Mostowik, Ząbki 2000.

Boroda K., *Przeszłość przeliczników demograficznych dla szesnastowiecznych źródeł podatkowych*, „Przeszłość Demograficzna Polski" 2015, [t.] 37, nr 2, s. 27-52.

Domagała K., *Komput wojska koronnego w 1635 roku*, „Słupskie Studia Historyczne" 2011, nr 17, s. 71-92.

Galczak-Froch A., *Problemy z usystematyzowaniem wewnętrznego rozwarstwienia chłopstwa*, „Krakowskie Studia Małopolskie" 2013, nr 18, s. 156-170.

Grek-Pabisowa I., Ostrówka M., Jankowiak M., *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej*, Warszawa 2017.

Kleczyński J., *Pogłówne generalne w Polsce i oparte na niem popisy ludności*, Kraków 1893.

Kopczyński M., *Studia nad rodziną chłopską w Koronie w XVII-XVIII wieku*, Warszawa 1998.

Kuklo C., *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009.

Laberschek J., *Miejsce*, w: *Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu*, cz. 4, z. 2, oprac. W. Bukowski, J. Laberschek, A. Marzec, M. Wolski, M. Zdanek, współpraca archeologiczna S. Kołodziejski, red. W. Bukowski, Kraków 2009, s. 423-424.

Laszuk A., *Szlachta w województwie krakowskim w świetle rejestrów pogłównego z 1662 roku*, „Przegląd Historyczny" 1988, t. 79, nr 3, s. 425-456.

Pawiński A., *Rządy sejmikowe w Polsce na tle stosunków województw kujawskich 1572-1795*, Warszawa 1888.
Pawiński A., *Skarbowość w Polsce i jej dzieje za Stefana Batorego*, Warszawa 1881.
Płonka M., *Dzieje parafii w Stryszowie – od początków do 1848 roku*, Kraków 2025.
Rajman J., *Najstarsze kościoły ziemi zatorskiej na tle wykazu parafii i dekanatu zatorskiego z lat 1325-1327*, „Rocznik Spytkowicki" 2023, nr 2, s. 26-47.
Rybarski R., *Skarb i pieniądz za Jana Kazimierza, Michała Korybuta i Jana III*, Warszawa 1939.
Suproniuk J., *Charakter i wielkość osiedli*, w: *Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku*, cz. 2: *Komentarz, indeksy*, red. H. Rutkowski, Warszawa 2008, s. 69-82.
Szczepaniak J., *Katalog duchowieństwa diecezjalnego zestawiony na podstawie krakowskich ksiąg święceń (1646-1789)*, t. 2, Kraków 2008.
Uruski, S., Rodzina. Herbarz szlachty polskiej, t. 9, wyd. A.A. Kosiński, A. Włodarski, Warszawa 1912.
Wyżga M., *Parafia Raciborowice od XVI do końca XVIII wieku. Studium o społeczności lokalnej*, Kraków 2011.
Źródła dziejowe, t. 14: *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, opisana przez A. Pawińskiego, Warszawa 1886.
Żurek D., *Parafie Spytkowice, Bachowice i Ryczów w średniowieczu i w początkach epoki nowożytnej*, „Rocznik Spytkowicki" 2022, nr 1, s. 8-25.

Netografia

Albert/Wojciech Ochowski, w: *Corpus Academicum Cracoviense (CAC)*, [on-line:] http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/2003100_Albert_Wojciech_Ochowski.
Boroda K., *Przeszłość i przyszłość przeliczników demograficznych dla XVI-wiecznych źródeł podatkowych*, s. 9-10, [on-line:] https://www.academia.edu/18501362/Przesz%C5%82o%C5%9B%C4%87_i_przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87_przelicznik%C3%B3w_demograficznych_dla_XVI_wiecznych_%C5%BAr%C3%B3de%C5%82_podatkowych.
Lgoccy, [on-line:] https://naszalgota.wordpress.com/dzieje-wsi/herbarz-lgocki/lgoccy/.
Malata P., *Płatnicy podatku pogłównego w 1673 roku*, [on-line:] http://chocznia-kiedys.blogspot.com/2024/09/patnicy-podatku-pogownego-w-1673-roku.html.

Abstract

List of the Taxed Population of the Villages Bachowice and Miejsce from 1673

Among the collection of copies within the Oświęcim castle court books, a nominal census of the villages of Bachowice and Miejsce, dating from 1673, has been preserved; it was compiled for the purposes of the *subsidium charitativum* tax introduced in that year. The compiler of this secular register, the commendarius (acting parish administrator) of Spytkowice, not only provided information on the farmholders and the number of household members subject to the tax, but also organised the list by including details on the farmholder, his wife, children, servants and lodgers (landless inmates). The author's

objectives were therefore to analyse the source as a remnant of the process of settling debts owed to the state treasury, and to examine the information it contained, comparing it with archival records held, amongst others, at the National Archives in Kraków, the Central Archives of Historical Records in Warsaw and the University Library in Toruń.

Keywords: Bachowice, Miejsce, poll tax, 1673, village, peasants

Mirosław Płonka – doktor, adiunkt w Instytucie Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, historyk sztuki (UJ) i teatrolog (UJ); sekretarz redakcji „Rocznika Krakowskiego"; laureat nagrody specjalnej Fundacji Wspierania Kultury IRSA za pracę magisterską; w 2023 r. uzyskał stopień doktora z wyróżnieniem w Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie na podstawie rozprawy *Testamenty mieszczan bocheńskich (XV-XVIII wiek)*, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Zdzisława Nogi.